

Barne- og likestillingsdepartementet
Kunnskapsdepartementet

Ref:
200602259

Vår ref:
09/3474

Saksbeh.:
Gro M. Moldstad

Dato:
4. desember 2009

HØRING - NOU 2009:8 KOMPETANSEUTVIKLING I BARNEVERNET - KVALIFISERING TIL ARBEID I BARNEVERNET GJENNOM PRAKSISNÆR OG FORSKNINGSBASERT UTDANNING

Vi viser til brev av 1. oktober d.å., der Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) og Kunnskapsdepartementet (KD) ber om uttalelser til NOU 2009:8 *Kompetanseutvikling i barnevernet - Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning.*

Ekspertutvalgets tilrådinger rettes spesielt mot styrking av utdanningstilbudet for å sikre en løpende kompetanseutvikling i barnevernet (jf NOU 2009:8 kap. 13). Departementene ber høringsinstansene om særlig å vurdere utvalgets tilrådinger knyttet til følgende områder: Faglig innhold i grunnutdanningene, kvalitetskrav til studieopplegg, turnusordning (jf veiledet praksis etter avsluttet bachelorutdanning), autorisasjon av barnevernpedagoger og sosionomer for arbeid i barnevernet, opprettelse av et nasjonalt fagråd som samordner og kvalitetssikrer utdanningstilbudet, styrking av det generelle utdanningstilbudet i barnevern gjennom master- og doktorgradsstudier, studentrekruttering i et mangfoldsperspektiv og forholdet mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet.

Generelle kommentarer

Vi viser til e-postutveksling med saksbehandler i BLD og takker for utsettelse av høringsfristen til 7. desember. Dette har gjort det mulig for HiO å gjennomføre en grundig prosess i vurdering av utredningen. Ved Avdeling for samfunnsfag har HiO et meget solid og kompetent fagmiljø innenfor barnevern og sosialt arbeid. Det er dette fagmiljøet som har vurdert og diskutert forslagene i den foreliggende utredningen.

Høgskolen i Oslo ønsker NOU 2009:8 Kompetanseutvikling i barnevernet velkommen. Utvalgets vektlegging av kompetanseutvikling i barnevernet er en stor oppmuntring for oss som utdanner til denne sektoren. Utvalgets forslag om ulike former for formalisering og kvalitetssikring er viktige, både av den enkelte barnevernarbeiders kompetanse og av utdanningsinstitusjonenes tilbud. Før vi kommenterer på de enkelte tilrådingene, vil vi gi noen overordnede innspill.

Utvalget nevner flere steder at ansvaret for barn og unge er en samfunnsoppgave og at barnehagene og skolen også har et selvstendig ansvar. Dette kommer imidlertid fram som mer spredte forslag. Vi vil derfor framheve følgende forhold:

1) Barns og unges oppvekstbetingelser er et samfunnsansvar. I barnevernlovens kapittel 3 tillegges kommunen det politiske og administrative ansvaret for barns oppvekstvilkår. Helsestasjoner, barnehager og skoler har som følge av dette et selvstendig ansvar for å støtte omsorg og trygge oppvekstvilkår. Disse arenaene må drive sitt generelle arbeid på en slik måte at de identifiserer risikosignaler hos barn og unge på et tidlig tidspunkt og tar i bruk de virkemidlene de selv har til rådighet.

2) For at barnevernet skal kunne bistå dersom skolenes og barnehagenes egne tiltak ikke strekker til, må barnevernarbeidere ha kunnskap om samfunnets generelle velferdsordninger og egne og andre etaters ulike tiltak. Vi er derfor svært tilfreds med at utvalget understreker barnevernets nødvendige bidrag til et tverretatlig samarbeid til barnets beste og til forebyggende tiltak for barn og unge, samtidig som barnevernet har et særegent ansvar for å avdekke omsorgssvikt og iverksette hjelpe- og omsorgstiltak.

3) Samarbeid og samhandling mellom de arenaene barn og unge befinner seg på til daglig og mellom ulike hjelpetiltak, er av avgjørende betydning for å kunne gi rett hjelp til rett tid. Utvalget nevner behovet for kompetanseutvikling mht tverrfaglig innsats. Vi mener tverrprofesjonell og tverretatlig samarbeid bør tillegges større vekt. Dette vil gi viktige føringer for innholdet i utdanningene og vil fremme samarbeid mellom profesjonene.

4) Barns rettigheter på de ulike arenaene nevnes i utvalgets rapport, men bør ytterligere understrekes. Kunnskap om barnekonvensjonen, barns rettsstilling generelt og barns rett til beskyttelse mot vold og andre overgrep er sentrale tema i utdanning av barnevernarbeidere, jf den nylig avgitte kartleggingen av opplæringstilbud om barnekonvensjonen i aktuelle utdanninger (Innvær mfl 2009, HiO). Vi ønsker også en klarere tematisering av betydningen av barns og familiers materielle levekår og bekjempelse av barnefattigdom. Ovennevnte temaer illustrerer kompleksiteten og vanskelighetsgraden i det arbeidet vi utdanner for.

5) HiO støtter utvalgets ønske om at grunnutdanningene skal ha et visst enhetlig preg. Etter vår vurdering vil de 14 obligatoriske studieemnene som utvalget foreslår, legge til rette for enhetlig grunnutdanning av barnevernarbeidere. Utvalget vektlegger imidlertid behovet for enhetlige utdanninger på en måte som er egnet til å skape klarhet. Vi vil advare mot at "enhetlig" skal forstås som at undervisningen er basert på det samme teoretiske og metodiske grunnlaget. Et slikt syn kan tilslore at det finnes ulike kunnskapsposisjoner i dette feltet. Hvordan problemer oppstår og hvordan de best løses, er gjenstand for debatt i fagmiljøene. Forskningsbasert undervisning vil gjenspeile ulike syn både på samfunnsforståelse, forskningsmetoder, tolkning av resultater og hvilke konsekvenser som skal trekkes både på et generelt nivå og for den enkelte familie. Dette gjelder også evalueringsmetoder. Det er stor enighet om at barnevernets tiltak i større grad må evalueres, men hvilke evalueringsmetoder som er best egnet til å evaluere hvilke spørsmål, er omstridt. Ulike evalueringsmetoder kan gi ulike resultater. Uten en høy bevissthet om disse forholdene, kan man risikere å kutte ut tiltak som foreldre og barn har stor nytte av fordi evalueringsdesignet ikke er tilstrekkelig tilpasset de aktuelle tiltakene.

Disse spørsmålene er og skal være gjenstand for kontinuerlig debatt. Det kan ikke gis noen endelige fasitsvar på hva som er henholdsvis foreldres og samfunnets ansvar, hvordan man best kan ivareta barn og unge der foreldrene svikter og liknende spørsmål. Undervisningsinstitusjonene må introdusere studentene for de ulike synspunktene og gjøre dem i stand til å forholde seg kritisk både til lærebøker og forskningsresultater.

I det følgende vil vi kommentere de enkelte områdene som det bes om spesielle synspunkter på.

Faglig innhold i grunnutdanningene

Befringutvalgets rapport presenterer en grundig gjennomgang av barnevernet som et bredt felt der tverrprofesjonelt arbeid er en forutsetning for innsatsen på barns og unges ulike arenaer. Det framgår at barnevernet faglig sett i høyeste grad er et flerfaglig felt. Det er avgjørende at denne flerfagligheten også avspeiles i utdanningsstrukturen på bachelor-, master- og ph.d.-nivå. De tre sosialfaglige bachelorutdanningene ved Høgskolen i Oslo baserer seg alle på flerfaglige forskningsbaserte kunnskaper. Det legges vekt på teoretisk forståelse, utvikling av analytisk evne og praktiske ferdigheter og evne til etisk refleksjon i møte med brukere/klienter. Både barnevernpedagogutdanningen og sosionomutdanningen ved HiO inneholder de 14 emneområdene som utvalget foreslår. Det særegne med barnevernpedagogutdanningen er innretningen mot barn, unge på deres ulike arenaer, miljøarbeid og vekten på at ulike aktivitetsfag gir praktiske kontaktskapende ferdigheter. Sosionomutdanningen legger større vekt på samfunnspektiver som levekår, fattigdom og livsløp. Generelt kan forskjellen beskrives ved at barnevernpedagogutdanningen er en målgruppe, mens sosionomutdanningen er en generalistutdanning. Det er ønskelig at disse to utdanningene har en noe ulik profil. Barnevernutdanninger ved forskjellige høyskoler må kunne vekte innholdet i de 14 emneområdene noe ulikt.

Vi anser at emnene i hovedsak er dekket, men kunne ønske en fyldigere og mer konkret beskrivelse av noen av dem. Vi mener også at det er avgjørende med en kritisk tilnærming til kunnskapsutvikling i barnevernet og at forskningen bør ligge på et høyt teoretisk og metodisk nivå. Forholdet mellom teori og praksis er viktig, og det er en spesiell utfordring å trekke praksisfeltet inn i forskningen. Den somatiske modellen, med vekt på lineære sammenhenger som utgangspunkt for utvikling av kunnskap om sammenhenger, er ofte utilstrekkelig som grunnlag for dette arbeidet. Viktige emner som vitenskapsteori og forskningsmetode må styrkes og integreres bedre i utdanningene. En slik integrasjon har konsekvenser for problembeskrivelser, analyse, tiltaksutvikling og ideer om forebyggende arbeid. Et kritisk blikk på metode og kunnskapsutvikling vil forberede studentene til studier på masternivå.

Forskning ved Høgskolen i Oslo om brukermedvirkning og barns deltakelse, har vist interessante muligheter for utvikling av samarbeid mellom tjenesteytere og brukere på flere områder i barnevernet. Denne forskningen har blant annet hatt fokus på maktrelasjonene mellom tjenesteytere og barn/familier og maktdimensjonen på systemnivå. Utvikling av modeller for samarbeid mellom brukere og tjenesteytere med vekt på medinnflytelse, gir muligheter for faglig nyorientering. Høgskolen i Oslo har flere pågående forskningsprosjekter som vil bidra til kunnskapsutvikling på dette området.

Utvikling av tverrprofesjonell og tverretatlig samarbeidskompetanse bør gis en større plass i utdanningene. Mange barnevernssaker har sammensatte problemstillinger med behov for bistand fra ulike profesjoner og etater.

Kvalitetskrav til studieopplegg

Høgskolen i Oslo støtter betydningen av at virksomheten evalueres og har allerede en relativt omfattende evalueringsstruktur, jf lov om universiteter og høyskoler §1-6 Kvalitetssikring. Det

bør gjennomføres både interne og eksterne evalueringer av enkeltutdanninger, i tillegg til NOKUT`s nasjonale evalueringer.

Utvalget legger opp til pedagogiske føringer med en kombinasjon av ulike læringsformer der studentene får et medansvar for studieopplegget i ulike seminarvirksomheter. Det legges blant annet vekt på gruppe- og kasusorienterte undervisningsformer. Vi ser på varierte undervisningsformer som en god og nødvendig pedagogisk linje ved høgskolenes undervisning. Vi tilstreber å utvikle pedagogiske opplegg som fremmer ferdighetstrening i små grupper, studenters ansvar for egen læring og medstudentlæring.

Utvalget understreker at det å arbeide i barnevernet forutsetter høy profesjonell kompetanse. Barnevern dreier seg ofte om kommunikativ praksis der en skal arbeide med krevende og ofte konfliktfylte menneskelige relasjoner. Det påpekes at erfaringene fra fagmiljøene tilsier at muligheten for trening og refleksjon i små grupper er nødvendig for å utvikle studentenes relasjons- og samhandlingskompetanse. For å ivareta denne ressurskrevende delen av undervisningen og samtidig kravene som økt akademisering stiller, må de sosialfaglige utdanningene som i dag er plassert i laveste finansieringskategori (F), justeres opp til en høgre finansieringskategori. I Prop. IS (2009-2010) framgår det at Kunnskapsdepartementet vil gjennomgå kategoriene og kategoristrukturen (s.139). Det er viktig at dette arbeidet følges opp.

I tillegg ønsker utvalget nasjonale føringer med fellesforelesninger på video. Vi stiller oss mer spørrende til hva som skal legges inn i slike nasjonale fellesforelesninger, og om forslaget ikke bryter med moderne pedagogiske prinsipper. Ved slike nasjonale fellesforelesninger blir det vanskelig å ta hensyn til lokale kulturforskjeller. Samtidig må det være mulig å ta i bruk interaktive læringsformer og på den måten få til felles faglige nettsteder for utdanningene relatert til arbeid i barnevernet.

Turnusordning

Høgskolen i Oslo stiller seg positiv til turnusordning i betydningen veiledet praksis. Det vil være av stor betydning for nyutdannende å få veiledning av kvalifiserte fagfolk. Arbeidsgivers opplæringsansvar for nytilsatte er nedfelt i lov om barnevern og lov om sosiale tjenester. Vi vet at det er store forskjeller mellom kommunene i hvor god støtte nytilsatte barnevernarbeidere får, og støtter derfor at dette ansvaret institusjonaliseres (se HiO-notat 2008 nr 2). En slik satsning må skje i samarbeid mellom departement, kommuner/praksisfelt, arbeidstakerorganisasjon og høgskolene for å øke utdanningen av kvalifiserte veiledere. I forlengelsen må kommunene knytte slik veilederkompetanse og opplæringsansvar til sine ansettelsesprosedyrer. Også på andre områder vil en slik satsning kreve et samarbeid mellom de nevnte instansene. Satsingen vil kreve betydelige ressurser. Ressursspørsmålet må derfor utredes.

Vi foreslår en turnusordning som kan tas enten etter endt bachelor- eller etter endt mastergrad. Vi foreslår også at det skal være mulig å velge bort turnus og gå videre direkte til et doktorgradsstudium uten å være autorisert.

Vi vil også be Barne- og likestillingsdepartementet vurdere hvordan en kan hindre at en turnusordning snevrer inn barnevernets arbeidsfelt dersom noen felt anses å være mer relevant og godkjent for turnus enn andre felt. Høgskolen er enig i at turnusordning krever en grundig utredning.

Autorisasjon

Vi stiller oss positive til å innføre en autorisasjons-/sertifiseringsordning. Innføring av en slik ordning reiser imidlertid en del spørsmål og utfordringer. HiO vil foreslå at autorisasjon gis etter avsluttet turnus. Vi mener at forslaget må utredes mer og forstår at departementet allerede har igangsatt en slik utredning. Både den praktiske tilretteleggingen, ressursbehov og juridiske implikasjoner må klarlegges. Før man bestemmer seg, bør man også kartlegge hva slags erfaringer andre profesjoner/andre land har med en slik ordning.

Vi er av den oppfatning at en autorisasjonsordning forutsetter en resertifiseringsordning. Hvis man går inn for dette forslaget, kan det bety en sikring av at barnevernarbeidere holder seg faglig à jour gjennom å følge med i forskning og utviklingsarbeid.

Opprettelse av et nasjonalt fagråd som samordner og kvalitetssikrer utdanningstilbudet

Som nevnt tidligere i denne høringsuttalelsen benytter barnevernets barn og foreldre en rekke tjenester. Det er derfor viktig å opprettholde en kontinuerlig kontakt med de institusjonene som utdanner profesjoner til disse tjenestene. Rådet for helse-og sosialfaglig utdanning er et slikt utvalg. Dette rådet bør være slik at det er sikret dobbel representasjon fra hhv. Helse- og sosialfagene per institusjon. Et nasjonalt fagråd for barnevernfeltet kan komme som en utvidelse eller som et underutvalget av dette rådet.

Styrking av det generelle utdanningstilbudet i barnevern gjennom master- og doktorgradsstudier

Utvalget foreslår opprettelse av mastergradsstudium i barnevern og at dette bør videreføres i form av doktorgradsstudier. Utvalget mener det skal vurderes å stille krav om mastergradseksamen for faglige ledere i barneverntjenesten.

Utvalget understreker at "det er avgjørende at barnevernforskningen inngår som ledd i en større faglig-vitenskapelig videreutvikling av barnevernet og blir en integrert del av de aktuelle studiemiljøene som gir utdanning til arbeid i barnevernet" (:120). Dette er i tråd med våre tidligere beskrivelser av at barnevernet arbeider i et tverrfaglig felt. Det er derfor nødvendig å sikre en bred tilnærming med et høyt faglig nivå i utviklingen av master- og ph.d.-programmer.

Utvalget beskriver at det er flere mastergradsstudier i sosialt arbeid og at det finnes ett tilbud om masterstudium i barnevern ved Universitetet i Bergen. Samtidig konkluderer utvalget med at det må igangsettes arbeid for å utvikle masterstudier i barnevern. HiO finner ikke utvalgets beskrivelse dekkende for den faktiske situasjonen.

HiO har i mange år hatt en mastergrad i sosialt arbeid som har vært åpen for yrkesgrupper fra sosialt arbeid, barnevern, velferd og vernepleie. Dette startet som hovedfag og gikk i 2003 over til å bli et masterstudium i sosialt arbeid. Senere har det også blitt etablert et masterstudium i familiebehandling ved HiO. Høgskolen har også en søknad hos NOKUT om akkreditering av et ph.d.-program i sosialt arbeid og sosialpolitikk som vil omfatte de samme yrkesgruppene. De eksisterende masterstudiene følger i stor grad det oppsettet som foreslås gjennom obligatoriske studieemner i vitenskapsteori, forskningsmetode- og etikk og sosialt arbeid. Masterstudiet i

sosialt arbeid har allerede i dag en klar barnevernfaglig profil, både gjennom de ansattes kompetanse og forskningsprofil. I masterstudiet i sosialt arbeid tilbys emner i barnevern på høyt faglig nivå.

Vi oppfatter utvalgets forslag slik at det er ønskelig å tydeliggjøre barnevernprofilen i masterutdanningene ved å etablere et eget masterstudium i barnevern. HiO vil vurdere hvordan høgskolen kan imøtekomme dette ved å styrke denne profilen ytterligere. Vi vil vurdere om det bør tilrettelegges for et felles masterstudium med tre ulike søyler; i sosialt arbeid, barnevern og familiebehandling. Med en slik modell, vil undervisning i obligatoriske emner som vitenskapsteori, forskningsmetode og annen teoriundervisning være felles. Hver søyle vil så ha fagspesifikke obligatoriske emner. I tillegg vil det tilbys valgfrie emner. HiO har et godt rekrutteringsgrunnlag og en god gjennomstrømning ved sine bachelorutdanninger, og har dermed et godt grunnlag for å utvide mastertilbudene.

Studentrekruttering i et mangfoldsperspektiv

Det er viktig med rekruttering i et mangfoldsperspektiv. Utvalgets tilråding om at det gjennomføres en nasjonal strategi med flere tiltak for å oppnå en ønskelig rekruttering av studenter med minoritetsbakgrunn, menn og erfarne barne- og ungdomsarbeidere støttes. HiO har en søknad hos KD/BLD om midler til et pilotprosjekt for å øke andelen studenter med minoritetsbakgrunn.

Et godt eksempel på dette er den mentorordning i Nattergalprosjektene som Barne- og likestillingsdepartementet startet opp ved åtte høgskoler og universiteter i 2008. Dette prosjektet har bl.a. som et av sine hovedmål å bidra til at flere unge med minoritetsbakgrunn fullfører videregående opplæring og fortsetter i høgere utdanning. Likeledes vil rekrutteringsstrategier som fremmer minoritetsstudenter som framtidige rollemodeller for yrkesvalg være viktig. Utdanningsstipend til denne målgruppen kan være en vei å gå, men man kan også tenke seg andre nasjonale rekrutteringstiltak, som for eksempel informasjonskampanjer og utdanningsmesser. Et nærmere samarbeid med videregående skole, særlig med samfunnsfaglig studieretning, kan også være aktuelt. Kvotering med bakgrunn i kjønn er derimot et vanskeligere spørsmål som må ses i forhold til de innsatser som allerede gjøres for å øke mannlig rekruttering. Generelt må det ses som viktigere å arbeide med rekruttering enn kvotering. Kvotering må være en siste utvei, etter at flere andre tiltak allerede har blitt prøvd for å rekruttere flere menn. En vei å gå kan også være å styrke deltidsutdanninger på bachelornivå. Erfaring viser at ved deltidsutdanning for barnevernpedagoger og sosionomer er det både høyere aldersgjennomsnitt, flere menn og flere med lang erfaring fra barne- og ungdomsarbeid.

Utvivelse av master- og doktorgradsprogrammer kan gi økt status. Kombinert med høyere lønn kan dette gi økt rekruttering.

Forholdet mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet

Praksisopplæring er en sentral del av utdanningene som kvalifiserer til arbeid i barnevernet. Sosionom og barnevernpedagogutdanningene har sterke tradisjoner for å gi praksis en sentral rolle i utdanningsløpet fram til en profesjonsutdanning. Praksisstudier er konkrete læringsarenaer som åpner opp for et mangfold av kunnskap. Dette fremheves også av utvalget. Utvalget tilrår i tillegg at det legges til rette for samarbeid mellom utdanningene og praksisfeltet.

Et overordnet mål med praksis og praksisveiledning er nettopp samarbeid mellom høyskole og praksis. Høgskolen i Oslo støtter allmenn kvalitetsvurdering av praksissteder og praksisveiledere, samt faglig utvikling/kvalifisering av utdanningenes praksisstudier.

Utvalget tilrår i tillegg at praksisveileder bør få kompensasjon for arbeidet de gjør. Tidligere ordninger med honorering/betaling for helse- og sosialfagstudentene som er i praksis, er opphørt. Vi kan se at dette har ført til problemer ved at noen arbeidsplasser har vanskelig for å rekruttere praksisveiledere. Mange veiledere opplever at det arbeidet de gjør ikke verdsettes når de ikke får noen kompensasjon. Praksisstedene har nå selv ansvaret for utgiftene knyttet til veiledning av studentene. Midlene skal imidlertid videreføres på samme nivå som tidligere. Føringer fra departementene (KD og HOD) er at midlene skal brukes til prosjekter/særlige tiltak som har til hensikt å fremme samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og praksisstedene. Dette er nå landsomfattende ordninger som man på sikt må se om fører til et forventet bedret samarbeid mellom høyskoler og praksisfeltet.

For å styrke utdanningsinstitusjonens kunnskap om barnevernet, stimulere til praksisnær forskning og bidra til kompetanseutvikling i barnevernet tilrår utvalget en utvidet personalutveksling ved at praktikere gjør tjeneste ved en utdanningsinstitusjon og vise versa. Hospiteringsordninger, praksisbesøk, praksisnær forskning, praktikere som underviser og deltar i fagmiljøet, er ordninger som HiO har gode erfaringer med.

Miljøarbeiderutdanningene bør være på bachelornivå. Som nevnt ovenfor har bachelorstudiet i barnevern på deltid opptak av mange ufaglærte miljøarbeidere.

Høgskolen i Oslo ser fram til oppfølgingen av det viktige arbeidet som med denne utredningen er satt i gang for å styrke kompetansen for arbeid i barnevernet.

Med hilsen

Sissel Østberg
rektor

Åsulv Frøysnes
høgskoledirektør